

VUURDOOP

Wijk- en Dorpsgericht Werken in Hoogeveen

Boeren, burgers en buitenlui werken in Drenthe al heel lang samen. Al honderden jaren bestaan hier lokale samenwerkingsverbanden met mooie namen als dingspel, karspel, boermarke of heerlijkheid. Met De Smederijen van Hoogeveen kan er een nieuwe term aan het samenwerkingslijstje worden toegevoegd. Deze nieuwe samenwerkingsvorm is bedoeld om zeggenschap terug te geven aan de samenleving.

In deze brochure staat de kern van de Hoogeveense aanpak beschreven. Anders omgaan met zeggenschap en verantwoordelijkheid, dát is onze boodschap. Zoeken naar vragen die spelen in de samenleving en... ook het antwoord halen uit diezelfde samenleving.

In De Smederijen van Hoogeveen noemen we dat de Toekomstagenda. Bewoners stellen die agenda samen. Dat betekent dat er natuurlijk wel wat van de bewoners uit wijken en dorpen wordt verwacht. Ze moeten met elkaar in gesprek durven gaan en zelf keuzes durven maken. Dat dit prima kan, bewijzen voorbeeldprojecten als de dorpen Nieuwlande en Tiendeveen en de wijk Krakeel.

Uiteindelijk kan meer zeggenschap niet plaatsvinden zonder geld. De gemeente Hoogeveen en de partners Woonconcept, Domesta, Actium, Stichting Welzijnswerk en de politie Drenthe geloven dat bewoners goede budgetbeheerders zijn en vertrouwen een flink deel van hun budget toe aan de dorpen en de wijken.

In Hoogeveen hebben we voldoende ervaring met samenwerking met bewoners van dorpen en wijken. Toch staat dit grootse project nog maar net in de steigers en het blijft spannend hoe het wijkgericht werken zich de komende jaren gaat ontwikkelen. De echte vuurdoop is op 30 mei 2007 geweest met de startbijeenkomsten in 10 wijken en dorpen. Als we echter naar de geestdriftige voorbereidingsperiode met letterlijk honderden Hoogeveners kijken en naar het trappelend ongeduld van wijken en dorpen, ben ik er van overtuigd dat het goed gaat komen.

Veel leesplezier met deze brochure waarin u het verhaal van achter de schermen kunt lezen. Dat het tot fraai en solide smeedwerk mag leiden!

VOORWOORD

Klaas Smid

Wethouder gemeente Hoogeveen

De kracht van de buurtbewoner

De wijkaanpak is helemaal in. Een speciale minister voor Wonen, Wijken en Integratie moet van probleemwijken weer prachtwijken maken. Dat kan zij uiteraard niet alleen. De belangrijkste spelers bij het verbeteren van een wijk zijn de bewoners zelf. Zij weten wat er speelt, wat er mankeert en wat er moet veranderen.

Inspiratiebron

Sinds de jaren '90 en zeker sinds het begin van deze eeuw zien gemeenten het belang van de betrokken burger in. Sindsdien staan ze steeds meer open voor een wijkgerichte aanpak, met de inzet van bewoners als vertrekpunt. De 'Buurt aan Zet projecten' vanuit het Grote Steden Beleid vormden daarvoor een bron van inspiratie. Maar nog belangrijker was de wijkgerichte aanpak die met name de G 31 gemeenten in de afgelopen tien tot vijftien jaar in gang hebben gezet.

Het is dezelfde aanpak die oud-minister Pieter Winsemius bepleit in het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) Vertrouwen in de buurt. Hij is vóór het toekennen van buurtrechten en het ondersteunen van burgerinitiatieven. In het Sociaal en Cultureel Rapport 2006 staan dat jaar niet de achterstanden en ongelijkheden waar de overheid iets aan zou moeten doen centraal, maar juist succesvolle initiatieven van uiteenlopende groepen burgers.

Inbedden in beleid

Het is nog niet vanzelfsprekend dat buurtbewoners zeggenschap hebben over hun eigen wijk. Ze komen

wel met initiatieven, maar wordt er ook geluisterd? Goedwillende bestuurders en ambtenaren kunnen het nog niet laten om die initiatieven in te bedden in bestaand beleid. Wijkgericht werken loopt vaak vast in allerlei jaarprogramma's of andere vormen van planmatig besturen. Budgetten worden dan wel verstrekt, maar zijn alleen een versterking van een allang uitgestippeld beleid. De bewoners leveren wel ideeën, maar staan verder afwachtend langs de kant.

Buurtbudgetten

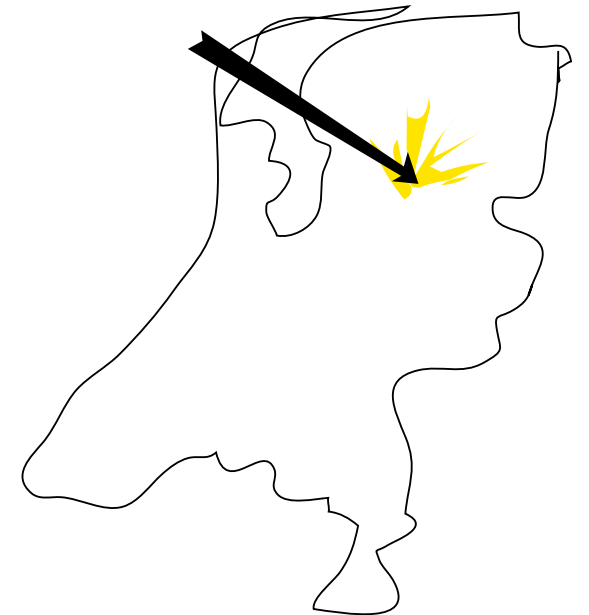
Paul Schnabel van het Sociaal Cultureel Planbureau adviseert de overheid lering te trekken uit succesvolle initiatieven van burgers. De overheid zou voorwaarden moeten scheppen voor het ontstaan van meer burgerinitiatieven. Eén van die voorwaarden voor wijkgericht werken is een verandering in de bestaande ambtelijke en bestuurscultuur. Een groeiend aantal gemeenten beseft bovendien dat het belangrijk is bewoners de financiële middelen te verstrekken die kunnen leiden tot concrete resultaten. In diverse gemeenten bestaan inmiddels regelingen voor buurt- en wijkbudgetten.

Bewoners krijgen
budgetten om
zeggenschap om te
zetten in daden.

Wijkgericht werken in Hogeveen

De gemeente Hogeveen is er al langere tijd van overtuigd dat het anders moet. Met Wijk- en Dorpsgericht Werken is de bewoner nu volwaardige partner in eigen wijk. Het gemeentebestuur van Hogeveen zet zich samen met drie woningcorporaties, het plaatselijke welzijnswerk en de politie in om bewoners meer zeggenschap te geven over hun eigen woon- en leefomgeving. De Hogeveense bestuurscultuur leent zich uitstekend voor een wijkgerichte aanpak. Daarbij krijgen bewoners niet alleen zeggenschap, maar ook budgetten om zeggenschap om te zetten in daden.

In deze brochure

In deze brochure worden de voornaamste uitgangspunten van het Hogeveense model belicht. Ook wordt bekeken hoe onderdelen uit de aanpak in Hogeveen werken in enkele andere Nederlandse gemeenten. Achterin de brochure kunt u zelf testen waar uw gemeente staat. Niet tevreden over de uitslag? In bijlage twee treft u concrete tips en instrumenten aan waarmee u het wijk- en dorpsgericht werken in uw gemeente kunt verbeteren.

**BESTAAT WIJK- EN DORPSGERICHT WERKEN
EIGENLIJK IN UW GEMEENTE?
TEST HET ZELF!**

1)

Het succes van samenwerken

Niet de gemeente, maar bewoners beslissen waar een flink deel van het geld voor buurten en dorpen aan wordt besteed. Niet alleen de gemeente, maar ook de bewoners zitten met corporaties, politie en welzijnswerk om de tafel. Niet alleen de hoge heren, maar ook alle bewoners gaan met elkaar in gesprek. Niet alleen overleggen, maar vooral samen aan de slag gaan. Dat is de kracht van de Hoogeveense aanpak, die niet voor niets gedoopt is tot ‘De Smederijen van Hoogeveen’.

DE SMEDERIJEN VAN
HOOGVEEEN

Al vanaf 1992 werkt Hoogeveen aan buurtbeheer. Sinds 2005 gaat de gemeente een stapje verder en zet het gemeentebestuur zich in voor een progressieve aanpak van wijk- en dorpsgericht werken. De bewoners worden gestimuleerd hun eigen plannen kenbaar te maken en uit te voeren én krijgen daarvoor budget. Op die manier nemen ze meer verantwoordelijkheid en krijgen ze meer zeggenschap over hun eigen woon- en leefomgeving. De gemeente doet dit niet alleen, maar in samenwerking met de drie woningcorporaties Woonconcept, Domesta, Actium, het plaatselijke welzijnswerk (SWW) en de politie Drenthe.

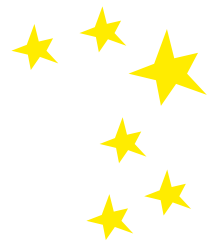
Succesvolle mix

Dat het wijkgericht werken in Hoogeveen een succes is, heeft te maken met diverse factoren. Zonder betrokken bewoners bijvoorbeeld kun je als gemeente nog zoveel verzinnen, maar dan komt er niets van de grond. Hoogeveen heeft honderden actieve bewoners die zich – ieder op zijn of haar eigen wijze – in willen zetten voor de toekomst van hun eigen wijk, buurt of dorpsgebied. Dit bleek zowel bij de opzet van de nieuwe wijkaanpak (Charrette, zie hoofdstuk 2) als bij de uitwerking ervan.

Van belang voor een succesvolle wijkaanpak is ook de ambtelijke en bestuurlijke organisatie. Hoogeveen heeft een gemeenteraad die zich sterk maakt voor bewonersinvloed in buurten en dorpen. Dat uit zich onder meer in het budgetbestedingsrecht. Daarmee krijgen bewoners de mogelijkheid zelf te kiezen waar het geld in hun buurt of dorp aan wordt besteed. Tot slot zijn niet alleen de gemeente en de bewoners betrokken, maar ook de woningbouwcorporaties, het welzijnswerk en de politie. Deze mix van factoren blijkt succesvol voor het wijk- en dorpsgericht werken in Hoogeveen.

*Het wijk- en dorpsgericht werken in Hoogeveen heet sinds mei 2007
‘De Smederijen van Hoogeveen’.*

Laten we ons
BRANDEN aan deze
elf gloeiende vonken

Elf ‘vonken’ in De Smederijen van Hoogeveen:

1) Toekomstagenda

Bewoners bepalen de Toekomstagenda van hun wijk en dorp zonder rekening te hoeven houden met beleid van gemeente of corporaties. Vanzelfsprekend toetsen de instellingen achteraf de plannen wel aan hun beleidskaders. De Toekomstagenda heeft een looptijd van drie tot vijf jaar.

2) Zes deelnemende partners

In de organisatie zitten zes partners (gemeente, de drie woningcorporaties, de politie en het welzijnswerk) die meedoen op alle of op een deel van de terreinen van de Smederijen (personeel, organisatie, communicatie, financiën).

3) Gebiedsregisseurs

De gebiedsregisseurs zijn formeel in dienst van de gemeente, maar werken in opdracht van de zes partijen en de bewoners. De gebiedsregisseurs hoeven niet binnen de beleidskrijtlijnen van de gemeente te opereren. De Toekomstagenda van de dorpen en wijken is hun opdracht. Ze kunnen de partijen rechtstreeks aanspreken en hebben direct toegang tot de besturen van wijk- en dorpsorganisaties, directies en managers van de zes kernpartijen.

4) Stuurgroep

De zes kernpartners hebben de stuurgroep gemandateerd voor de regie. De stuurgroep (vertegenwoordigers van de zes kernpartners, vier bewoners en de wethouder) bepaalt de ruimte en richting van het werk van de gebiedsregisseurs.

5) Samen-aanpak

Meer dan honderd Hoogeveners (bewoners, instanties en gemeente) hebben samen tijdens de Charette week het model voor wijkgericht werken bedacht. Daardoor voelt iedereen zich betrokken en is het een ‘samen-aanpak’ geworden, met wederzijds hoge verwachtingen.

6) Trits

Voor elk onderwerp van de Toekomstagenda wordt gekeken wat burgers zelf kunnen doen en beslissen, waar ze hulp bij nodig hebben en wat ze aan anderen moeten overlaten. Dit is de zogenoemde Trits (zie hoofdstuk 3).

7) Speelregels

De samenwerking tussen alle partijen, instanties en individuen is op een speelse manier vastgelegd op oud-Hollandse tegeltjes en in een boekje.

8) Een werkroute

Om de stap te maken van de eerste signalen naar een Toekomstagenda, is een zes-stappen-route opgesteld. Elk dorp en elke wijk kan daar een eigen invulling aan geven. De looptijd is tussen de drie en vijf jaar.

9) Wijkindeling

De wijken en dorpen zijn niet ingedeeld op basis van administratieve, organisatorische of sociaal-economische factoren, maar op basis van de 'belevingsgrenzen' van bewoners. Dat leidt tot 35 gebieden.

10) Budgetten

De gemeente en de drie corporaties hebben budgetten vrijgemaakt waar bewoners budgetbestedingsrecht over hebben. In het eerste jaar is dat ruim vijf ton voor de eerste tien startgebieden. In de daaropvolgende drie jaar komen daar meerdere budgetten bij waar bewoners 'gekwalificeerd adviesrecht' op uit kunnen oefenen (zie hoofdstuk 4). De verdeling van het budget over de dorpen en wijken geschiedt zowel op basis van bewonersomvang en sociale karakteristieken als op basis van de initiatiefkracht die een wijk of dorp inbrengt.

11) Looptijd

De overheid en instanties hebben drie jaar de tijd om de nieuwe buurtaanpak in zijn geheel in te voeren.

. . . de elf vonken, die Hoogeveen net iets anders maken dan gebruikelijk in Nederland.

*“De elf vonken maken een goed vuur.
Dat merken we nu al in Hoogeveen.”*

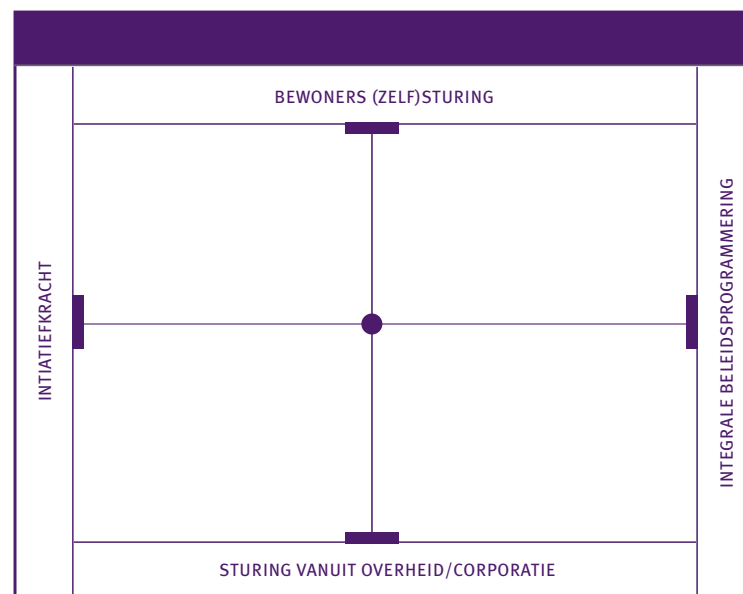

Verskillende manieren van wijkgericht werken

De richting waarin het werken met wijkbudgetten zich de komende jaren ontwikkelt, kan worden samengevat in een kwadrantenschema met twee assen. Op de X-as staat op welke wijze de gemeente initiatieven van bewoners benadert. Stimuleert een gemeente bewoners als initiators en planuitvoerders en vindt zij buurtrechten voor bewoners belangrijk? Of zijn burgerinitiatieven voor de gemeente ‘input’ en een onderdeel van het beleid dat vanuit de overheid geregisseerd of gestuurd wordt?

In de komende hoofdstukken wordt **het kwadrant** (soms letterlijk) ingevuld voor de verschillende thema's. Deze thema's zijn de betrokkenheid van bewoners (hoofdstuk 2), het gebruik van budgetten (hoofdstuk 4), de bestuurlijke en ambtelijke organisatie (hoofdstuk 5) en de deelname van de woningcorporaties (hoofdstuk 6). In het slothoofdstuk is het kwadrant helemaal ingevuld met alle thema's.

De vorm van sturing staat centraal als keuzemoment op de Y-as. Hier kunnen gemeenten kiezen tussen sturing door bewoners aan de ene kant en dominante sturing vanuit de overheid en corporaties aan de andere kant.

Test uw gemeente

Iedere gemeente en iedere wijk kan voor zichzelf nagaan in welke van de vier kwadranten zij zich op dit moment bevindt. En, nog belangrijker, in welke richting zij het wijkgericht werken zou willen ontwikkelen. Het kwadrant is een hulpmiddel voor bewoners én voor bestuurders en hun ondersteuners. De figuur maakt duidelijk waar de gemeenten naar toe willen met de toekomst van hun buurten. Willen ze de bewoners als buurteigenaren? Of zien ze de bewoners slechts als ‘onderhuurders’ van een buurt die eigendom is van gemeenten, corporaties en private ontwikkelaars? Aan het einde van deze brochure is een doe-het-zelf-thuis-test opgenomen die u kunt gebruiken bij het maken van een analyse voor uw eigen gemeente.

2) Van Franse kar tot Drents smeedwerk

Hoogeveen werkt sinds 1992 met het model Buurtbeheer. Daarbij worden bewoners betrokken bij hun wijk of dorp in de rol van klant. Dankzij dit model was de Hoogeveense start meteen al kansrijk. Het zorgde voor een buitengewoon goed samenwerkingsklimaat voor de drie woningcorporaties, het welzijnswerk, de politie en de gemeente. Maar hoe soepel de samenwerking ook verliep, de burger als klant alleen was geen ideale situatie. Hoogeveen wilde toe naar een partnerrelatie met haar bewoners. Ze wilde bewoners beschouwen als co-maker van de eigen samenleving.

Vertrouwen en verantwoordelijkheid

De twee basiselementen voor het slagen van de Hoogeveense aanpak zijn onderling vertrouwen en de wil om samen de verantwoordelijkheid te dragen. Het Hoogeveense vertrouwen is vastgelegd in een intentieverklaring en samenwerkingsovereenkomst van gemeente, corporaties, welzijnswerk en politie. Het vertrouwen en de gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn een direct resultaat van een kort maar zeer intensief voorbereidingsproces: de Charrette.

De Charrette

Een Charrette is een radicaal ontwerp-proces waarbij bewoners, plannenmakers en andere betrokkenen in een korte periode zeer intensief samenwerken voor het ontwikkelen van een plan of project. Het meest zichtbare van een Charrette is de Charretteweek, waarin de betrokkenen in een week tijd een raamwerk voor een nieuwe aanpak tot stand brengen. Hoogeveen koos voor deze methode omdat het traditionele inhuren van een adviesbureau voor deskundig extern advies niets zou toevoegen. Deskundigheid en ervaring hadden ze na jaren intensieve samenwerking immers zelf voldoende in huis.

Waar komt het vandaan?

Charrette is van oorsprong een Frans woord, het betekent ‘kleine kar’. In het 19e eeuwse Parijs haalden docenten van de kunstacademie met de charrette de werkstukken van architectuurstudenten op. Tijdens die ronde sprongen de studenten op de kar om met de allerlaatste informatie en nieuwe ideeën de laatste hand te leggen aan hun schetsontwerpen.

Een moderne Charrette wordt veel in de Verenigde Staten gebruikt bij het ontwerpen van woonwijken of ruimtelijke plannen. In Nederland komt het (nog) maar mondjesmaat voor.

De Charretteweek

DAG 1 - Startbijeenkomst	DAG 2 - Werkbijeenkomst
75 frontlijners (raadsleden en betrokken wijk- en dorpsorganisaties) geven tips en aanwijzingen voor de diverse onderwerpen in de Charrettegroepen.	65 mensen construeren een casco, bedenken oplossingen en maken scenario's. Stakeholdersmeeting: in de avonduren vullen veertig leidinggevend, managers en het voltallige college de eerste kritische reactieronde in.
Dag 3 - Familieberaad	Dag 4
Deelnemers uit de charrettegroepen, buurt- en dorpsorganisaties en de zes partnerorganisaties (in totaal zeventig mensen) overtuigen hun eigen directies van de winst van de nieuwe aanpak. Het resultaat: een ‘we gaan op deze weg door-akkoord’.	Uitloop en afrondende werkzaamheden.
Dag 5 - Jongerenbijeenkomst	Dag 6 - Presentatie
35 Hoogeveense jongeren plaatsen hun kanttekeningen bij hun rol bij het maken van plannen in wijken en dorpen. Praktische voorbereiding van de presentatie.	Presentatie van het raamwerk aan meer dan honderd betrokken Hoogeveeners: raadsleden, actieve bewoners, maar vooral ook veel mensen die mee ontworpen hebben. Conclusie van alle aanwezigen: zó moet het en snel!

Het lijkt alsof er een volle week is gewerkt, maar in werkelijkheid waren de meeste betrokken professionals vijftien werkuren ‘kwijt’. Het is in feite vergelijkbaar met vier vergaderingen inclusief voorbereiding in een willekeurige projectgroep.

Voorbereiding

Voorafgaand aan de Charretteweek hebben de deelnemers drie maanden lang voorbereidingen getroffen. In die periode hebben ze het gezamenlijke doel vastgesteld en de slaagkans bepaald; ze hebben de

randvoorwaarden geformuleerd, werklijnen uitgezet, agenda's bepaald en goede voorbeelden van andere gemeenten bekeken. Zo reed een bus vol bewoners, professionals en bestuurders naar Enschede om het stadsdeelgericht werken te bekijken. Deze voorbereidingsperiode was nodig om lokale politici en andere beslissers met hun positie in het proces vertrouwd te maken en om de deelnemers en externe deskundigen te mobiliseren. Na de voorbereiding hebben bewoners en instanties in een week tijd een breed gedragen model voor wijk- en dorpsgericht werken tot stand gebracht.

De deskundigheid van leken

De aantrekkelijkheid van de Charrette is terug te brengen naar vier kernpunten:

1. **Iedereen doet mee:** de Charrette stelt leken in staat mee te denken over toekomstplannen. Met name bewoners als locatiedeskundigen leveren waardevolle expertise in de ontwerpfase.
2. **Openheid:** doordat de sessies openbaar zijn, speelt het proces van creativiteit, afweging en project planning zich af onder de ogen van het publiek in plaats van binnen de muren van kantoren en ateliers.
3. **Energiek resultaat:** de Charrette zet een vraagstuk om van een statisch, complex probleem naar een gedragen en maakbaar plan.
4. **Korte Klap:** door de korte looptijd kan in een paar weken tijd een plan opgesteld worden waar in andere gevallen meer dan een jaar over heen gaat. Deze korte doorlooptijd spreekt met name bewoners aan.

De dynamiek van de Charrette ontstaat door een strakke planning en het werken volgens een aantal richtlijnen:

- **Iedereen doet mee vanaf de start.** Bewoner, planner, investeerder, beslisser, beleidsmaker, gebruiker, beheerder, werker: iedereen zit gelijkwaardig in het proces. Er moet een klimaat ontstaan waar in iedereen zich overal mee kan en wil bemoeien.
- Er vindt een **permanente uitwisseling** plaats van mensen, ideeën en bevoegdheden. Ideeën en input komen uit alle hoeken, zodat iedereen weet waar het over gaat. Realisme en creativiteit gaan hand in hand.
- **Plannen doorlopen steeds de ontwerpcirkel:** van ontwerp, herzien, bijstellen, herontwerp, herzien, enzovoort. Het is vaak letterlijk tekenen aan de tafel waarbij alle partijen aanschuiven en vooral ook zelf het potlood hanteren.
- **Kijken naar de details én naar het geheel.** Goede plannen onderscheiden zich door details. Kritieke punten moeten worden gezien en aangestipt. Daarom werken de ontwerpers met twee, elkaar beïnvloedende, schalen: de 'grote korrel' voor het grote verhaal en de 'kleine korrel' voor het alledaagse verhaal.

Een Charrette is een creatief proces met een strakke planning dat sturing vraagt van mensen die onderwerpsdeskundig, maar vooral communicators zijn. Ervaren begeleiders van groepsprocessen die de rode draad in de gaten kunnen houden en losjes de inzichten van alle partijen kunnen invoegen.

Na de Charretteweek

Na de Charretteweek is in een klein jaar tijd het nieuwe wijk- en dorpsgericht werken van Hogeveen voorbereid met:

- Financiering voor gebiedsregisseurs en de bijbehorende organisatie
- Opsporing van werkbudgetten
- Begrotingsposten van de gemeente en de corporaties
- Ontwikkeling van de methodiek
- Bedenken van participatiewerkvormen
- Opstellen van een communicatieplan
- Opstellen van een regie-organisatiemodel tussen zes partijen
- Werven van gebiedsregisseurs
- Juridische toetsing en toetsing aan het bestaande beleid van de diverse partijen

De verschillende betrokken groepen bleven continu overleggen. Een klankbordgroep van raadsleden hield de ontwikkelingen nauwgezet in het oog. In verschillende dorpen en wijken gingen bewoners, vooruitlopend op de start, al aan de slag met de eerste fase: het inventariseren van vraagstukken.

Het resultaat

Een nieuw, vergaand en breed gedragen model voor De Smederijen van Hogeveen waarin alle partijen geloven en willen investeren. Dat is het resultaat van de Hogeveense Charretteweek. Alle betrokkenen zijn

ervan overtuigd dat de ontwikkelde oplossing de beste is en dragen deze uit. Ze kunnen het uitleggen en verdedigen en nemen het voortouw in de uitvoering. Omdat de Charrette alle betrokkenen aanzette tot het ontwerpen van oplossingen, zien de zes kernpartners zich als eigenaar van De Smederijen van Hogeveen: ze betalen allemaal mee en passen hun werkwijze aan. En de bewoners zijn enthousiast: ze bellen zelf op wanneer ze mogen starten met ‘hun’ Toekomstagenda.

Door de werkwijze zijn de verschillende partijen dichterbij elkaar gekomen. Instanties en beleid werden mensen en namen. Zo kregen ze meer begrip voor elkaar. Partijen hebben geleerd om in oplossingen en alternatieven te denken in plaats van in beperkingen en belemmeringen.

Hoe houdt je je balletje hoog?

VOORWAARDEN VOOR SUCCES

In vergelijking met andere steden kende Hoogeveen een aantal voorwaarden voor deze relatief snelle doorstart van het proces van wijk- en dorpsgericht werken:

- Een college met een gedreven portefeuillehouder en een gemeenteraad die op cruciale momenten besluiten nam. Dat stimuleerde het vertrouwen van andere partners in het proces en in elkaar.
- Een groep ambtenaren die er vol voor is gegaan en dat ook uitdraagt naar bewoners en andere betrokkenen.
- Een zeer intensieve inzet van een grote groep bewoners uit vrijwel alle dorpen en wijken van Hoogeveen.
- Goede resultaten in Nieuwlande (met het opstellen en uitvoeren van een dorpsontwikkelingsplan) en Krakeel (met het wijkgebonden leefbaarheidsbudget).
- Drie corporaties die zich vanaf het begin hebben ingezet voor samenwerking met de gemeente in een wijkgerichte aanpak voor geheel Hoogeveen (en niet alleen voor de buurten waarin zij woningbezit hebben) en ook financieel bijdragen.
- Welzijnswerk als katalysator van vernieuwende aanpakken en de inbreng van welzijnswerk en politie. Zo hebben wijken en dorpen daadwerkelijk invloed op het werk en de tijdsbesteding van de welzijnswerkers en de programmapunten van de politie.

3) De Toekomstagenda van bewoners

Voor de vervolgstappen was het principe ‘vorm volgt functie’ leidend. Hoogeveen begon niet met een organisatiestructuur of een bestaand organogram, maar koos voor de ontwikkeling van een nieuwe methode. Hoe werkt deze methode?

De werkroute

Bewoners en hun organisaties starten met het inventariseren van de vraagstukken die leven in de wijk en het dorp. Op basis daarvan formuleren ze welke vragen, ideeën en behoeften er leefden. Ze maken een Toekomstagenda, een Uitvoerings- of Ontwikkelplan en voeren dit uit. Deze aanpak is eenvoudig maar tegelijkertijd ook complex. De stappen moeten tenslotte niet alleen goed uitgevoerd worden, maar botsen ook permanent met opvattingen, gewoontegedrag en processen van bestaande instanties.

De dorpen Nieuwlande en Tiendeveen hebben al enige ervaring met deze manier van werken.

Nieuwlande

Bewoners van het dorp Nieuwlande zijn bij de zoektocht naar spelende vraagstukken (stap 1) elkaar gaan bevragen. Meer dan vijftig bewoners hebben gesprekken gevoerd met andere bewoners via keukentafelgesprekken. Uiteindelijk deed 83 procent van de dorpsbewoners mee.

Tiendeveen

In het dorp Tiendeveen hebben bewoners de stappen 1 en 2 zelf geregeld. Op initiatief van de voorzitter van de voetbalvereniging hebben de twee dorpsbelangengroepen en andere prominenten en organisaties zich

verenigd in het initiatief Tiendeveen Eén. Een club met veel draagvlak. In drie maanden tijd wist deze groep een Toekomstscenario te maken voor hun dorp aan de hand van twee brainstormbijeenkomsten in de sporthal en een enquêteronde. Maar liefst 75 procent van de dorpsbewoners deed actief mee.

Om deze zes ‘stappen’ kansrijk te maken zijn er per stap vier tot tien werkvormen ontwikkeld voor actieve bewonersgroepen. Waar nodig kunnen de bewoners ondersteuning krijgen van opbouwwerkers en de gebiedsregisseur. De ervaring leert dat het Hoogeveense opbouwwerk creatieve werkvormen op maat kan brouwen, zoals keukentafelgesprekken, initiatiefenquêtes, straatdebatten, feesten, bustours, schouwen en excursies.

De zes stappen van de werkroute

- 1. Het boven tafel krijgen van de VRAAGSTUKKEN die er leven;*
- 2. Het opstellen van de TOEKOMSTAGENDA;*
- 3. Het proces om van vraagstukken van de Toekomstagenda via de korte klap een UITVOERINGSPLAN te maken;*
- 4. Het proces om van vraagstukken van de Toekomstagenda via de lange klap een ONTWIKKELPLAN te maken;*
- 5. Het omzetten van plannen tot UITVOERING;*
- 6. Evalueren en aanpassen.*

De aanwezige capaciteit van bewoners is bepalend.

Voorbeeldenlijst werkvormen

Hoogeveen heeft 35 voorbeelden van werkvormen verzameld en bedacht, inclusief een beschrijving van de haken en ogen bij elke werkvorm.

Want instrumenten vragen soms om vakkundig gebruik: een rolsteigertje voor het witten van het plafond in de huiskamer kan weinig kwaad, een hoogwerker voor het plaatsen van een dakkapel is andere koek. Tenzij de klusser dit werk toevallig als beroep heeft en het voor zichzelf in de vrije tijd doet. De aanwezige capaciteiten van de bewoners zijn dus bepalend. Om een eerste inschatting te maken wordt de initiatiefkracht van (georganiseerde) bewoners in een dorp of wijk benoemd. Dat leidt tot een globale onderverdeling, op basis waarvan in te zetten werkvormen effectiever kunnen worden toegepast:

- de bewoners zijn zodanig georganiseerd dat ze meteen aan de slag kunnen;
- bewoners zijn wel georganiseerd, maar versnipperd en (nog) zonder samenhang;
- bewoners zijn niet of nauwelijks georganiseerd;
- bewoners zijn niet of nauwelijks geïnteresseerd.

Het voorbeeldenlijstje met werkvormen geeft voorbeelden en antwoorden op de zes kernvragen van de methode:

1. Hoe zet ik een initiatiefgroep per dorp/wijk op die kan starten met wijk- en dorpsgericht werken?
2. Hoe spoor ik de spelende vraagstukken in het dorp/wijk op?
3. Hoe bepalen we de prioriteiten van de bewoners?
4. Hoe organiseren we de toedeling van de budgetten aan de vraagstukken?
5. Hoe organiseren we de wisselende coalities bij dorp- en wijkoverstijgende vraagstukken?
6. Hoe zorgen we ervoor dat bij de uitvoering zoveel mogelijk bewoners meedoen?

Trits

Het **belangrijkste uitgangspunt** dat **in de Charretteweek** is bedacht om bewoners bij de uitvoering te betrekken, is de Trits. De Trits bestaat uit drie standaard vragen die, in deze volgorde, gesteld moeten worden bij ieder onderwerp of vraagstuk op de Toekomstagenda:

1. Wat kunnen bewoners zelf?
2. Wat kunnen bewoners zelf maar hebben ze hulp van anderen nodig?
3. Wat moeten anderen uitvoeren?

Synchroon aan deze Trits van bewoners loopt de zeggenschapstrits voor instanties:

1. Wat kunnen bewoners zelf beslissen?
2. Voor welke zaken hebben ze hulp en advies nodig om te beslissen?
3. Wat moeten anderen beslissen, waar bewoners een advies over geven?

Speelregels

Een ander resultaat van de Hoogeveense Charrette is een aantal Speelregels, die in boekvorm zijn verschenen en zijn gedrukt op oud-Hollandse tegeltjes.

- 1) **Bewoners met bewoners** - Bewoners gaan met elkaar in gesprek.
- 2) **Altijd gericht op en met zoveel mogelijk mensen** - Iedereen doet mee, alle groeperingen in een dorp of wijk worden actief betrokken.
- 3) **Dialogoog** - Vraagstukken en maatregelen worden altijd in dialoog tussen wijk/dorpsbewoners besproken. Draagvlak, openheid en alle kanten willen horen is van groot belang.
- 4) **Terugleggen** - De Toekomstagenda wordt altijd met het dorp of de wijk besproken, bijgesteld en gerealiseerd.
- 5) **‘We komen er niet uit-protocol’** - Geheel volgens de filosofie van De Trits worden ‘vastlopers’ beschouwd als een dorps- of wijkaangelegenheid. Ze moeten er bij voorkeur op eigen kracht uit komen. Wanneer dat spaak loopt, is er een oplossingsroute.
- 6) **Reële verwachtingen** - Partijen maken vooraf afspraken over wat ze van elkaar kunnen verwachten en waarop ze aanspreekbaar zijn.
- 7) **Open bronnen** - Iedereen legt bij de start de agenda’s open op tafel.
- 8) **Tempo** - Het tempo en ritme van de bewoners is zoveel mogelijk leidend.

- 9) **Kris kras** - Het proces is primair ‘bottom-up’ (vanuit de bewoners). Maar ook ‘top-down’ is geen probleem. In wezen is het daarmee verschoven van bottom-up/top-down naar kris-kras.
- 10) **Procedures** - Procedures, regels en afspraken zijn vooraf bekend en blinken uit in eenvoud, helderheid, duidelijkheid en bondigheid.
- 11) **Gewone mensentaal** - Gewone mensentaal is de praat- en schrijfnorm.
- 12) **Eigen oplossingen eerst** - Professionals nemen in de benadering van bewoners de ideeën, analyses of plannen niet over, maar ze ondersteunen.
- 13) **Evalu(leren)** - Minimaal een keer per jaar evalueren bewoners en professionals de werkwijze om er van te leren en om de aanpak te verbeteren.
- 14) **De Ja-code** - Signalen, ideeën en vragen van bewoners worden door professionals altijd met een ‘Ja-houding’ opgepikt. Ook al hebben ze de oplossing niet in huis, toch ondersteunen professionals bewoners bij het zoeken naar andere oplossingen.
- 15) **Regelafstand** - Regels zijn er om iets te regelen wat blijkbaar niet vanzelf gaat. Liever geen regels. Daarom wordt het afschaffen van spelregels beloond.

De Trits en de Speelregels hebben vergaande betekenis voor bewoners die actief zijn in hun dorp of wijk:

1. accepteren van elkaars mogelijkheden en onmogelijkheden
2. opsporen en op bij de bewoners passende wijze inzetten van hun talenten
3. afmaken waar je aan begint:
vrijwilligerswerk betekent niet dat je zomaar kunt stoppen
4. verantwoordelijkheid durven nemen

Bewonersbetrokkenheid in andere gemeenten

Het organiseren van bewonersbetrokkenheid door middel van het sec doneren van geld lijkt weinig effectief. Veel gemeenten kennen inmiddels regelingen op grond waarvan bewoners een subsidie kunnen aanvragen voor kleinschalige verbeteringen in de woonomgeving en kleinschalige buurt- of straatactiviteiten. In diverse gemeenten werken hier ook corporaties aan mee. Opvallend is dat de mogelijkheid beperkt benut wordt en er jaarlijks veel geld overblijft. De belangrijkste gebruikers zijn die groepen die de subsidieweg toch al kennen. Daarnaast gaat het gros van het geld op aan straatfeesten en barbecues. Illustratief is de oproep van de stadsdeelmanager op een wijkraadsvergadering: “Het is al oktober en ik heb nog dertigduizend euro liggen.”

De meeste geslaagde projecten van bewonersbetrokkenheid onderscheiden zich door een uitgekende methode om bewoners te mobiliseren, te bevragen en uit te dagen. Manieren om ideeën te krijgen variëren van het organiseren van keuzebijeenkomsten tot het houden van (evaluatieve) kampvuren op pleinen. Opvallend is ook de confrontatie die er in zit: bewoners moeten zichtbaar iets terugdoen en met elkaar in gesprek gaan om verder te komen.

Sommige gemeenten doen niet aan wederkerigheid, maar halen de vraag uit de samenleving naar zich toe. Ze benaderen bewoners door middel van enquêtes, overleggen met bestaande bewonersorganisaties of wijkraden, informatie- of inspraakavonden en schouwen. Omdat het hier voornamelijk gaat om het ‘aftappen’ van meningen en wensen van bewoners, gaat er weinig kracht van uit in de richting van verdergaande initiatieven.

Meer activerende werkvormen worden ontwikkeld in gemeenten die wijkbudgetten zien als een instrument om bewoners te verleiden tot initiatieven en een grotere betrokkenheid bij de publieke zaak.

Alleen al de namen van de succesprojecten benadrukken de wederkerigheid die de meeste geslaagde projecten van bewonersbetrokkenheid kenmerkt: Lusten en Lasten in Breda, Liekom (gelijk om ruilen) in Hoogezand, het Veilinghuis of Boter Bij De Vis in Enschede. Hogeveen kent de Trits als begrip. Allemaal kennen ze een methodiek met een aantal stappen variërend van 3 tot en met 9.

Delft experimenteerde in 1999 met het uitgeven van wijkaandelen in de buurt rondom het Minervaplein. Alle inwoners kregen één aandeel waarmee zij hun stem konden uitbrengen op alternatieve voorstellen voor de herinrichting van de wijk en het openbaar groen. Dat kon ook via internet zodat de bewoners geen vergaderbijeenkomsten hoefden bij te wonen.

De voorbereiding was in Breda geen Charrette, maar het scheppen van machtsvoorwaarden door de verantwoordelijke projectleider. Hij voerde gesprekken over de veranderingen die noodzakelijk zijn in de ambtelijke en bestuurlijke politieke cultuur. Na deze voorbereidende ‘massage’ konden de deelnemers de voorstellen indienen en uitwerken.

Net als Hoogeveen heeft ook Deventer nooit fors bezuinigd op het opbouwwerk en zijn er vasthoudende en actieve bewonersinitiatieven. Verder zijn factoren voor het succes: een begenadigde ambtelijke coördinator, een innovatiewerkplaats bij het welzijnswerk en bestuurders die zich als wijkwethouders (inclusief de burgemeester als ‘wijkwethouder’ voor twee gebieden) persoonlijk inzetten voor de zich nog steeds vernieuwende Deventer wijkaanpak, en een gemeenteraad die al twintig jaar lang de middelen in de begroting daarvoor vrijmaakt.

Twee wijken in Breda kennen de Lusten en Lasten-aanpak: bewoners leveren ideeën aan de hand van ideekaarten die door de wijk gaan, kraampjes die in de wijken staan en intermediairs zoals voetbaltrainers en leerkrachten. Alle idee-indieners komen vervolgens bij elkaar om naar eigen inzicht ‘ideeverbindingen’ aan te gaan. De idee-indieners ‘verkopen’ daarna met campagnes hun ideeën aan de wijk, waarvan het resultaat blijkt tijdens de eindverkiezingen. Vijftig lokale bedrijven helpen de bewoners gratis bij de uitvoering.

In Deventer wordt al bijna twintig jaar gewerkt met de methode Deventer Wijkaanpak. Vier opbouwwerkers hebben deze aanpak op verzoek van de gemeente ontwikkeld. Zij bedachten op basis van het planmatig benutten van straatcontacten een methode die naast de bestaande buurtcomités ook nieuwe groepen bewoners zou bereiken. Dit om zo de creativiteit en initiatiefrijkheid van de stad te benutten en uit de kleine instandhoudingscirkels van ‘old-boys-networks’ van gemeentelijke diensten, corporaties en gestaalde wijkcomités te stappen. Het was het begin van een succesvolle wijkaanpak, die in 2007 weer ruim 2000 verschillende suggesties opleverde, waarvan 999 initiatieven.

In de meeste gemeenten is sprake van een geleidelijke ontwikkeling van een wijkgerichte samenwerking tussen bewoners en instanties. In sommige gemeenten stopt die ontwikkeling, bijvoorbeeld omdat men niet verder wil of durft te gaan dan het verstrekken van subsidies op aanvraag. In andere gemeenten slaat het wijkgericht werken door, door de wijk bijna in het stadhuis te ‘organiseren’. Dan wordt de hele gemeentelijke organisatie wijkgericht gekanteld en vormen wijkjaarprogramma’s voortaan het afsprakenboekje voor alle afdelingen, instanties en zelfs bewonersorganisaties.

Een opmerkelijk geluid over deze ‘verafdelisering’ van wijkgericht werken komt uit de mond van de stadsmarinier (en voormalig gemeentesecretaris) van Amsterdam-Noord, Christa Brinkhuis: “Mijn grootste angstdroom is dat wijkgericht werken een afdeling wordt. Dan is het mislukt”. Ze duidt op het gevaar dat de dynamiek vanuit de samenleving geperst wordt in een nieuw beheerskanaal.

4)

Innovatief met budgetten in Hoogeveen

De gemeente Hoogeveen besloot enkele jaren geleden bewoners meer verantwoordelijkheid te geven voor de inrichting en ontwikkeling van hun woon- en leefgebied. Daar is onlosmakelijk een grote mate van zeggenschap over de beschikbare budgetten aan verbonden. De gemeente experimenteerde met wijkbudgetten en budgetbestedingsrecht in de wijk Krakeel en het dorp Nieuwlande.

In Krakeel kregen de bewoners zo'n 25.000 euro om de leefbaarheid in de wijk te verbeteren. In Nieuwlande stelde de gemeente een dorpsontwikkelingsplan op in samenwerking met de bevolking. De bewoners stelden vervolgens prioriteiten en de gemeenteraad nam er besluiten over.

Het resultaat was een levendig plan, met een reeks investeringen van miljoenen euro's in onder meer een multifunctioneel centrum. Deze ervaringen vormden een goede basis voor de verdere ontwikkeling van wijkbudgetten.

Als de bewoners het
voor het zeggen hebben

Innovatief in Hoogeveen

De financiering van wijkgericht werken in Hoogeveen kent enkele vernieuwende aspecten, zoals:

- Werken met bestaand geld. In Hoogeveen gaat men niet aan de slag met nieuw geld (apart fonds of nieuwe begrotingsprioriteit), maar met bestaand geld. Hiervoor is een inventarisatie gemaakt van alle bestaande middelen die op wijk- en dorps-niveau worden besteed.
- Het budgetbestedingsrecht. Alle buurten en dorpen in de gemeente krijgen dit recht, wat inhoudt dat de bewoners van dat gebied zelf mogen beslissen waaraan ze het budget besteden. Ze stellen hun eigen prioriteiten.
- Het adviesrecht. Bij projecten en plannen die een gebied bestrijken dat groter is dan de wijk of het dorpsgebied, stellen bewoners een gekwalificeerd advies op voor de besteding van die begrotingsposten.

Financiële uitgangspunten

Het college en de gemeenteraad van de gemeente Hoogeveen hebben met de vijf andere partners een intentieovereenkomst afgesloten. Hierin staan onder meer heldere uitgangspunten voor het onderdeel Budget en Financiën van het wijkgericht werken:

- ✚ Bewoners in wijken en dorpen krijgen zeggenschap over een dorp- of wijkbudget en nemen zelf besluiten over ‘kortetermijnmaatregelen’ en projecten voor hun eigen wijk of dorp. Dit gebeurt in samenwerking met de gebiedsregisseur.
- ✚ Onderwerpen en projecten die de grenzen van een buurt of dorp overstijgen worden besproken met bewoners van andere dorpen en buurten. Er wordt, met ondersteuning van professionele partijen, een gezamenlijk advies opgesteld dat als gekwalificeerd advies naar de stuurgroep wijk- en dorpsgericht werken gaat. Deze stuurgroep van De Smederijen van Hoogeveen neemt vervolgens een beslissing.
- ✚ Bovendien zijn de gemeente en de corporaties bereid dorp- of wijkbudgetten te vergroten door herverdeling van bestaande middelen.
- ✚ Het doel van de bundeling van wijk- en dorpsbudgetten is dat bewoners meer zeggenschap krijgen over de besteding van deze budgetten. Zij kunnen binnen het totale budget verschuivingen aanbrengen of besparingen op deze terreinen uitwisselen tegen andere uitgaven in bijvoorbeeld veiligheid.

- + Met dat doel voor ogen maakt een werkgroep een inventarisatie van de begrotingsposten van de gemeente en de drie corporaties. Per onderdeel geeft deze aan welk deel vastligt en in welk deel een verschuiving mogelijk is.
- + Uit de inventarisatie van de begrotingsposten wordt duidelijk voor welke posten de beslissingsbevoegdheid kan worden overgedragen naar een geclusterd dorpen- en wijkenniveau. Soms krijgen bewoners van de betrokken wijken en dorpen adviesrecht.

Hoe wijkgericht is de begroting?

De afdeling Advies van de gemeente Hoogeveen heeft de inventarisatie van de budgetten voor het wijkgericht werken voorbereid. De werkgroep Budget en Financiën ondersteunde daarbij. In deze werkgroep hadden alle ketenpartners en bewoners zitting. De startopdracht voor de werkgroep Budget en Financiën was na te gaan wat gemeente en corporaties nu al uitgeven op wijk- en dorpsniveau en te bekijken welke van de ruim 3000 begrotingsposten zich lenen voor een budgetbestedingsrecht. Een onafhankelijke voorzitter van deze werkgroep heeft vervolgens advies uitgebracht aan de stuurgroep, die de adviezen grotendeels heeft overgenomen.

De begrotingsposten op wijk- en dorpsniveau zijn getoetst op geschiktheid voor:

- *Budgetbestedingsrecht*: bewoners beslissen zelf over prioriteiten en verschuivingen in het gehele budget.
- *Adviesrecht*: bewoners geven gekwalificeerd advies (waarvan alleen met een goede motivatie kan worden afgeweken) over de besteding van die begrotingsposten, die meestal een gebied bestrijken dat groter is dan de wijk of het dorpsgebied van bewoners.
- *Gelabeld budgetbestedingsrecht*: bewoners hebben wel budgetbestedingsrecht, maar uitsluitend voor activiteiten die hetzelfde doel hebben als waarvoor de begrotingspost is ingesteld.

Dilemma's, twijfels en scepsis

De gemeentelijke afdelingen hebben de deur wel open gezet voor de leden van de werkgroep, maar de knip bleef aanvankelijk dicht. Het overhevelen van budgetrecht naar bewoners ontmoette veel vragen en fronsende gezichten. Logisch, na meer dan honderd jaar werken met 'overheidsbudgetten'. En ook logisch omdat veel medewerkers met hart en ziel 'hun' budgetten inzetten voor 'hun' beleid.

De bijdrage van de woningcorporaties

Behalve met de gemeentelijke afdelingen sprak de werkgroep ook met de drie corporaties over hun bijdrage aan de 'pool' van middelen voor het budgetbestedingsrecht. Dit was lastiger dan het doorgronden van de gemeentelijke begroting. Werkbegrotingen van corporaties zijn namelijk niet openbaar, corporaties investeren met name in de wijken waar ze woningen hebben en ze hebben veel meer vrijheid dan gemeenten om middelen te gebruiken voor specifieke doelen. Bovendien wilden de drie corporaties in Hoogeveen eerst weten hoeveel de gemeente bereid was op tafel te leggen en wilden zij niet hun begroting doorlichten op dezelfde wijze zoals de gemeente dat had gedaan.

De corporaties waren wel vanaf het begin bereid om ook bij te dragen aan de wijken waar ze zelf geen woningen hebben. De corporaties en de werkgroep spraken af dat de omvang van de gemeentelijke bijdrage aan de pool ook de bijdrage van de corporaties bepaalt, in een verhouding van 70 procent van de gemeente tot 30 procent van de corporaties.

Een veelbelovende start

De gemeente, corporaties, welzijnswerk en de politie bereikten in het najaar van 2006 overeenstemming over de volgende zaken:

- 1. De nieuwe aanpak van het wijkgericht werken wordt gestart in tien van de ongeveer 35 wijken en dorpen.
- 2. Voor deze aanpak worden twee gebiedsregisseurs aangesteld.
- 3. De tien wijken en dorpsgebieden krijgen een budgetbestedingsrecht voor zogenaamde ‘korte klap’ maatregelen: onderwerpen die snel, eenvoudig en zonder te hoge kosten aangepakt kunnen worden.
- 4. De gemeente maakt hiervoor 500.000 euro vrij. De post voor buurtbeheer (100.000 euro) blijft echter beschikbaar voor alle wijken. De corporaties dragen (in de verhouding 70 procent gemeente – 30 procent corporaties) hieraan 172.000 euro bij.

Het is de bedoeling dat in 2009 alle 35 gebieden met de nieuwe aanpak werken. De zes kernpartijen willen ook na de invoeringsperiode 2007-2009 samen blijven werken.

Indeling naar behoefte

Alle wijken en dorpen krijgen hetzelfde basisbedrag (20.000 euro) voor budgetbestedingsrecht. Daarnaast

krijgen sommige gebieden extra bedragen op basis van inwonertal, een aantal sociaal-economische criteria en de initiatiefkraft van bewoners:

- A. Gebieden die in de afgelopen jaren al een flinke impuls hebben gekregen, maar waar continuïteit gewenst is voor de verdere uitbouw van sociale infrastructuur/cohesie, krijgen behalve het basisbedrag 5,50 euro per inwoner.
- B. Gebieden waarin de bevolking zichzelf zodanig heeft georganiseerd dat selectie voor de hand ligt om de opgebouwde kracht niet verloren te laten gaan, ontvangen 9,50 euro per inwoner extra.
- C. Gebieden die op grond van statistische en onderzoeksgegevens in sociaal en/of fysiek oogpunt minder dan gemiddeld scoren, krijgen 13,50 euro per inwoner extra.

Afspraken over besteding

Een belangrijk onderdeel van het werken met wijkbudgetten zijn de afspraken die worden gemaakt over het daadwerkelijk besteden van de budgetten. Uit ervaringen in verschillende gemeenten blijkt dat veel gemeenten de bewonersbudgetten niet volledig benutten, waardoor er jaarlijks een bedrag overblijft dat terugvloeit naar de algemene middelen.

Elke gemeente zijn eigen doel en budget

Het ideaal van de bewoner als buurteigenaar zal de komende jaren in Hoogeveen niet veranderen. Maar hoeveel geld daarvoor wordt vrijgemaakt en welke mate van zeggenschap de burgers krijgen, dat moet de komende drie jaren duidelijk worden. Ook in andere gemeenten hangt de omvang van de beschikbare buurt- en wijkbudgetten mede af van het doel dat ermee bereikt wordt. In het kader op de volgende bladzijde staat welk doel een wijkbudget kan hebben en welke omvang daarvoor nodig is.

WIJKBUDGETTEN IN SOORTEN EN MATEN	
Doelstellingen en activiteiten	Aard en omvang
Doel: Leefbaarheid verbeteren	Gemeente en/of corporatie stelt materiaal of handgeld beschikbaar; bewoners knappen hun buurt of straat op.
Activiteit: opzoomeren	
Doel: Versterken sociale samenhang in de buurt	Subsidies van 1.000 euro tot 3.000 euro worden aangevraagd bij gemeente en/of corporatie.
Activiteit: feestjes, barbecues,	
Doel: Beter beheer van buurt of wijk	Jaarlijks budget van 3.000 euro tot 20.000 euro via indienen van aanvraag.
Activiteit: realiseren kleinschalige verbeteringen in het publieke domein.	
Doel: Inspraak of advies bewoners in plannen van gemeente en corporaties	Ingrepen lopen uiteen van 10.000 euro tot 1 miljoen euro per voorziening of ingreep.
Activiteit: bewoners worden geconsulteerd over ingrepen in infrastructuur en voorzieningen.	
Doel: Wijkjaarprogramma's opstellen.	Omvang loopt sterk uiteen. Is veelal onderdeel van Planning/Control-systeem
Activiteit: overleg en soms kunnen bewoners prioriteiten aangeven.	
Doel: Bewoners bepalen zelf verbeterpunten in de buurt	Budget varieert van 20.000 euro tot meer dan 100.000 euro per jaar.
Activiteit: jaarlijkse inventarisatie van wensen	
Doel: Initiatiefkracht bewoners versterken	Jaarlijks budget varieert van 20.000 euro tot 100.000 euro.
Activiteit: wijken en buurten stellen zelf prioriteiten.	

Toelichting tabel Wijkbudgetten

In [Rotterdam](#) is een nieuw woord ontstaan voor het opknappen van de eigen straat door bewoners: [Opzoomeren](#). Het inspireerde veel andere gemeenten dit ook in te voeren.

Beslissingen door bewoners worden vaak snel genomen. Zo worden sinds de invoering van het [Enschedese Initiatievenpotje](#) (overheveling van de beslissingsbevoegdheid naar een bewonerscommissie) besluiten binnen twee weken genomen over ieder initiatief dat wordt aangemeld. In Deventer probeert men binnen 24 uur te beslissen over aanvragen die worden ingediend. Ook op veel andere plaatsen, variërend van Amsterdam Zuid-Oost tot Smallingerland, wordt vergelijkbaar gewerkt.

Voorbeelden van deze aanpak zijn te vinden [Nijmegen](#) (budget van vele honderduizenden euro’s voor een drietal speerpuntwijken), [Eindhoven](#) (in de vernieuwingswijken van de stad) en [Hoogeveen](#) zelf (dorpsvernieuwingsplan voor Nieuwlande).

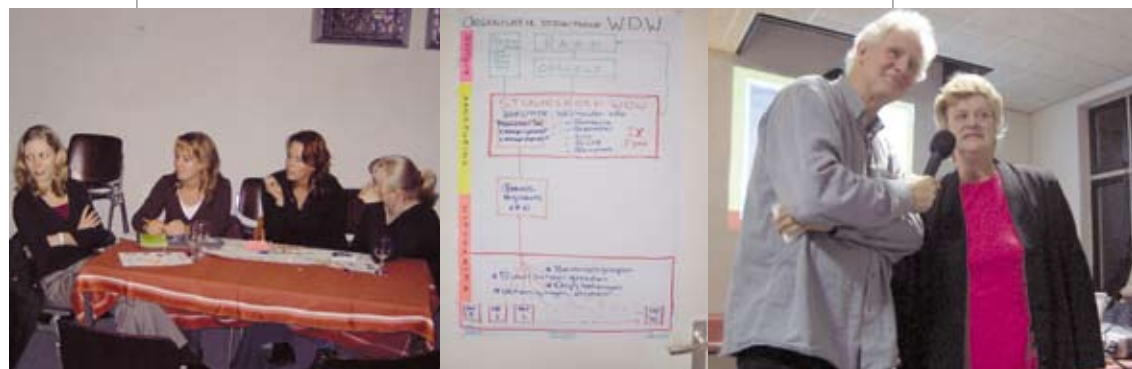
In [Delft](#) wordt vanaf 1998 wijkgericht gewerkt. De stad is in zeven wijken opgedeeld. Voor iedere wijk is een wijkbudget beschikbaar dat varieert per wijk van 80.000 euro tot 140.000 euro. Dit budget wordt beheerd door een wijkcoördinator.

In [Deventer](#) beslissen bewoners al bijna twintig jaar zelf over de besteding van een redelijk omvangrijk budget, zo’n 100.000 euro voor ieder van de zeven wijken. Iedere wijk wordt ondersteund door een wijk-koppel (wijkambtenaar en wijkopbouwwerker) en een wijkwethouder. Elke wijk kent een wijkteam of dorpenplatform van vijftien tot twintig actieve bewoners en gemiddeld tien werkgroepen per wijk of dorp. De wijkteams en het opbouwwerk inventariseren jaarlijks alle bewonerswensen en initiatieven.

De gemeente **Breda** kent sinds 1999 het project **Lusten en Lasten**. De kern: voor wat hoort wat. Een groep bewoners die zelf de handen uit de mouwen steekt, kan rekenen op een bijdrage vanuit het wijkbudget. De totale omvang van het budget dat beschikbaar wordt gesteld door de gemeente en de woningcorporaties varieert van 315.000 euro in de aanvang tot 225.000 euro in de laatste jaren.

Tenslotte

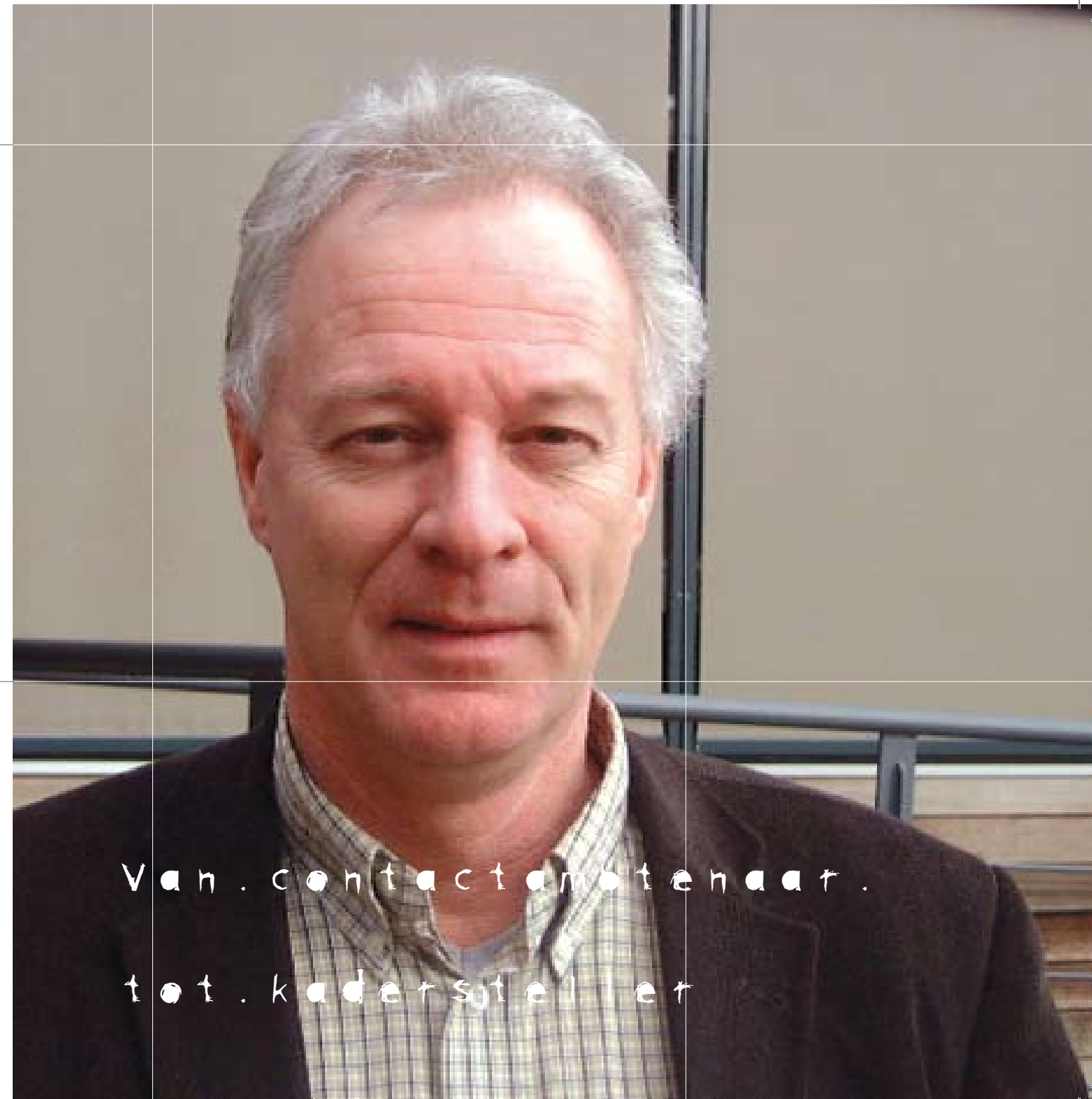
Sommige pleitbezorgers van meer zeggenschap voor bewoners zien het invoeren van wijkbudgetten als dé oplossing om de initiatiefracht van bewoners te versterken. Veel hangt echter af van de manier waarop er met die wijk- of buurtbudgetten wordt gewerkt. Is een wijkbudget onderdeel van een methodisch proces waarin actieve burgers ook verantwoordelijkheid nemen voor de publieke zaak? Een goed voorbeeld hiervoor zijn de zes stappen van Hoogeveen. Of is het een geïsoleerde activiteit waarmee een aantal initiatieven van bewoners wordt uitgevoerd zonder dat de initiatiefracht van een wijk of buurt groeit?

5)

De rol van ambtenaar en bestuur

Voor welke wijkaanpak je ook kiest, het gaat nooit werken als de ambtelijke en bestuurlijke organisatie binnen een gemeente zich er niet voor lenen. De gemeente Hoogeveen kent al jaren een hoge graad van participatief werken. Al vanaf 1992 werken de zes kernpartners van De Smederijen van Hoogeveen samen aan een intensieve buurtbeheeraanpak. Hoogeveen wist al vroeg dat bewoners niet alleen de vragende partij en instellingen niet alleen de antwoordende partij zijn. De gemeente zag heil in de burger als vrager, prioriteitensteller, aanbieder en oplosser.

Van . contact . motenaar .
tot . kaders . teller

Hoewel de gemeente en corporaties er klaar voor leken, bestond er nog wel enige schroom of twijfel bij alle partijen over het nut en de haalbaarheid van een nieuwe wijk- en dorpsaanpak. Die werd echter weggenomen door de Charrette. De Charrette zorgde ervoor dat iedere partij op eerlijke en respectvolle wijze kon meedoen. Partijen hielpen elkaar in plaats van dat ze elkaar dwarszaten. Dankzij de Charette was er bovendien sprake van raadsbrede steun. Immers, na de Charretteweek stonden honderd maatschappelijk betrokken Hoogeveners hun wijk- en dorpsgerichte aanpak uit te leggen aan de raadsfracties.

Daarnaast was er een klankbordgroep van raadsleden die het proces op de voet volgde en vooral kritische kanttekeningen plaatste. Toen op een zeker moment het budgetbestedingsrecht voor bewoners besproken werd, vroeg een raadslid: (kader).

Wijkteams en dorpsbelangenorganisaties

Als resultaat van jaren werken volgens het buurtmodel, kent de gemeente Hoogeveen zeven werkgebieden verdeeld over de wijken en dorpen van de gemeente. De wijkteams bestaan uit een wijkbeheerder, één of meerdere wijkopbouwwerkers, een wijkmaatschappelijk werker, een administratief medewerker, een wijkagent en leefbaar-

“Zou het minder goed gaan als ik mijn budgetbevoegdheden geef aan een groep actieve bewoners in plaats van aan een onbekende ambtenaar?”

heidsconsulenten van de corporatie. De wijken en buurten hebben een eigen organisatievorm en de dorpen zijn in de regel zeer sterk georganiseerd in dorpsbelangenorganisaties. Boven het buurtbeheermodel ‘hangt’ een stevige stuurgroep onder leiding van de wethouder, bemenst door directieleden van de drie corporaties, welzijnswerk en politie.

Erkenning voor de Hoogeveense wijk- en dorpsaanpak

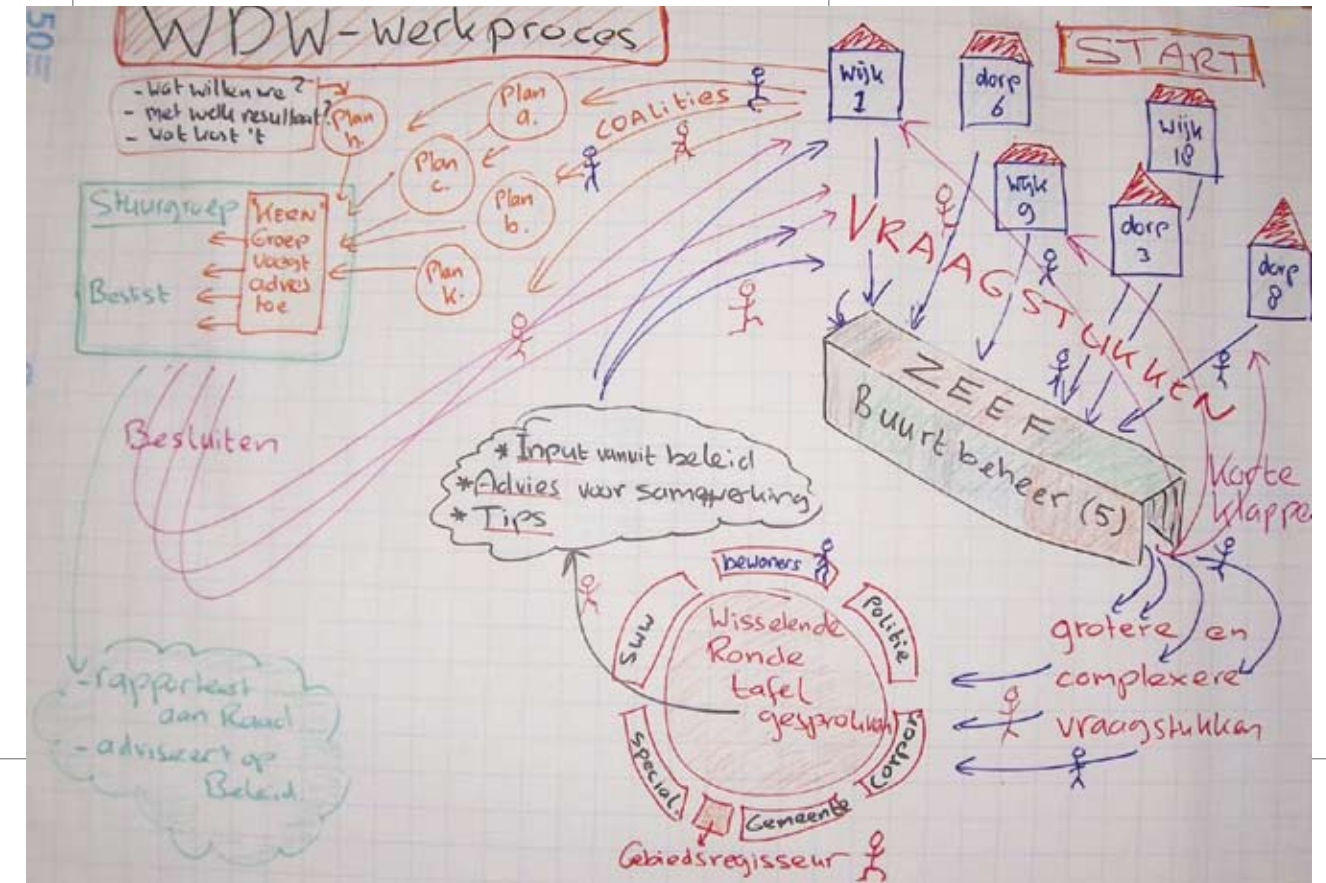
- Landelijke Pilot Wijkgebonden Leefbaarheidsbudget voor de wijk Krakeel in 2001-2004
- De eerste landelijke Hevo-wijkprijs ging naar de bewoners van Tuindorp in 2002.
- De dorpsvernieuwingsaanpak in Nieuwlande leidde in 2004 tot de International Awards for Liveable Communities (oftewel het wereldkampioenschap sociale cohesie).
- Bewoners uit Nieuwlande zijn in 2006 gevraagd om de stadsbewoners van het chicue Westminster in Londen te adviseren.

Ideeën en haalbaarheid

De Smederijen van Hoogeveen kennen verschillende sturingsprocessen. De methodische sturing gaat volgens de zes-stappen-route (hoofdstuk 2). Daarnaast kent het samenwerkingsproces een organisatorische sturing. Die werkt als volgt:

- 1) Een brede initiatiefgroep van bewoners uit een wijk of dorp stelt een Toekomstagenda op. Dat doet ze op eigen initiatief en ondersteund door instanties. Na adviezen van deze instanties op de Toekomstagenda, stellen de wijk- en dorpsbewoners hun prioriteiten.
- 2) De wijkteams beoordelen de reikwijdte – dus niet de inhoud - van de Toekomstagenda. Projecten en activiteiten binnen een wijk of dorp worden betaald uit vastgelegd budget. Plannen en oplossingen van grotere omvang gaan naar de stuurgroep.
- 3) Het overdragen aan de stuurgroep gaat via een afstemmingsgroep (beleidsmedewerkers van de zes kernpartijen plus gebiedsregisseurs). Daar worden de oplossingen bekeken op haalbaarheidskansen en met een advies aangeboden aan een stuurgroep.
- 4) De stuurgroep (medewerkers van de zes kernpartijen, vier bewoners en een wethouder als voorzitter) beoordeelt de aangedragen grotere ontwikkelingsplannen. Ook zorgt deze ervoor dat de investeringen in de programma's van de zes kernpartners worden opgenomen.

Ook het werkproces Wijk- en Dorpsgericht Werken is in Hoogeveen in samenspraak opgesteld.

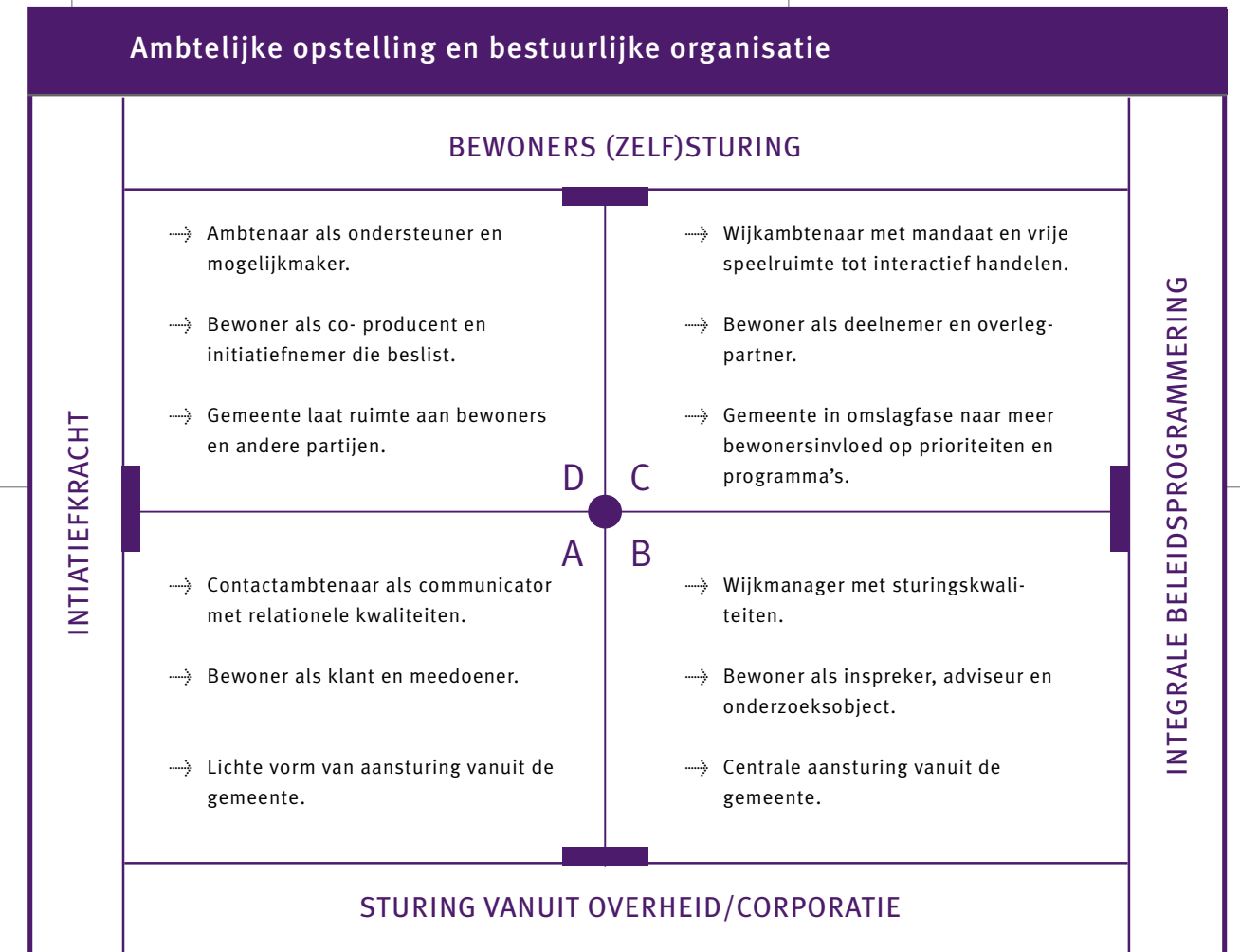
Verbeelding werkproces tijdens Charretteweek.

Ambtenaren en bestuur in andere gemeenten

Aan de ambtelijke en bestuurlijke organisatie van wijkgericht werken is te zien welke doelstellingen een gemeentebestuur en corporaties nastreven. Welke rol zien ze voor zichzelf weggelegd? Zijn bewoners klanten van de overheid of partners in de samenleving en dus een partij die meebeslist? En hoe verhouden ambtenaren zich in het geheel? In het kwadrant hiernaast afgebeeld, staan vier mogelijke situaties of ontwikkelingsrichtingen.

A- De situatie waar veel gemeenten mee beginnen. Bewoners zijn klanten van de gemeentelijke organisatie. Zij dienen subsidieaanvragen en klachten in bij de contactambtenaar, die de schakel is tussen het gemeentebestuur en de burger. Hij heeft meestal weinig invloed. Een lichte vorm van aansturing vanuit de gemeente is genoeg: de gemeenteraad stelt een subsidieregeling vast en het college laat de feitelijke uitvoering over aan ambtenaren. Als er al sprake is van extra bestuurlijke aandacht dan beperkt die zich tot werkbezoeken van individuele collegeleden of raadsleden. Doel van de gemeente is het faciliteren van kleinschalige bewonersinitiatieven.

Veel gemeenten kennen de aanpak waarbij de bewoner klant is van de gemeentelijke organisatie. Een bijzondere eend in deze bijt is Kan Well!, een initiatief van het LSA (Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtsgebieden beleid) samen met Aedes (koepel van corporaties).

Kan Wel! is een simpel concept waarbij kleine ideeën van bewoners zo snel mogelijk door bewoners worden gerealiseerd, zonder dat beleid en procedures in de weg zitten. In slechts twee jaar tijd is Kan Wel! in 24 gemeenten actief geworden. Dat staat gelijk aan minimaal 240 bewonersinitiatieven voor vele wijken.

B – Bewoners zijn aandragers van wensen en ideeën door middel van enquêtes, omnibusonderzoeken en inspreekmogelijkheden. De betrokken ambtenaar is resultaatgericht en zijn directe organisatie (de afdeling of dienst) ontwikkelt zich sterk. Hij onderscheidt zich door een sterke relatie met een wethouder of het gehele college. Hij heeft de neiging om de eigen ambtelijke positie te versterken ten opzichte van andere afdelingen en diensten. Hij groeit het liefst uit tot een echte manager die een klein of zelfs middelgroot apparaat aanstuurt. De gemeente ziet wijkjaarprogramma's of wijkbeheerprogramma's als een instrument om de ontwikkeling en het beheer van de wijken planmatig aan te sturen en de controle op de uitvoering ervan zo efficiënt mogelijk te regelen. Daarvoor is een centraal geleide aansturing wenselijk die meestal de vorm krijgt van een ambtelijk/bestuurlijke stuurgroep of een managementteam onder leiding van een portefeuillehouder. In een dergelijke stuurgroep kunnen ook corporaties op directieniveau deelnemen en in een enkel geval ook welzijnsinstellingen.

Utrecht kent het fenomeen Wijkbureau's. Dit zijn vooruit geschoven ambtelijke posten in de wijk. De ambtenaren maken als 'wijkkeners' de jaarlijkse wijkprogramma's met als omringend kader de wijkvisie. De wijkprogramma's worden ingevuld aan de hand van inbreng van gemeentelijke diensten en wijkraden. Dit laatste gebeurt soms vooraf en soms tijdens het maken van het wijkprogramma. In de wijkprogramma's staat welke gemeentelijke activiteiten en projecten er gepland zijn voor de wijken.

C – De wijkambtenaar voert overleg met bewoners van een wijk, buurt of dorp over de prioriteiten bij het besteden van de budgetten. De bijbehorende wijkambtenaar bloeit op als hij de ruimte en het mandaat krijgt om de wensen en prioriteiten van bewoners te honoreren. Daar zijn soms wel wat ongebruikelijke oplossingen voor nodig. Hij is bovendien gebonden aan (financiële en beleidsmatige) randvoorwaarden van het bestuur en heeft dus vaak een dubbele loyaliteit. De gemeente zit in een omslagfase naar meer bewonersinvloed op de prioriteiten en programma's. Bestuurders en soms ook raadsleden hebben bijzondere aandacht voor het wijkgericht werken en het werken met (bewoners)wijkbudgetten. Steeds meer gemeenten kiezen daarbij voor het instellen van wijkwethouders. Andere gemeenten belasten een portefeuillehouder met een coördinerende taak (zoals in Hogeveen). Sommige gemeenten hebben geëxperimenteerd met raadscommissies voor de wijken.

De gemeente Enschede kent een bijzonder vergaande vorm van een op wijken gerichte bestuurlijke organisatie. Zo'n tien jaar geleden zijn daar stadsdeelmanagers voor vijf stadsdelen ingesteld. Hun taak was om beheersen ontwikkelingsactiviteiten en projecten voor te bereiden en uit te voeren. Het bestuur heeft daar wat de bestuurlijke organisatie betreft enthousiast op ingespeeld: eerst heeft het stadsdeelwethouders ingesteld, die samen met de stadsdeelmanager verantwoordelijk zijn voor de aansturing van alle ambtelijke activiteiten in dat stadsdeel. In de daaropvolgende bestuursperiode zijn alle raadscommissies 'samengevoegd' tot vijf raadscommissies voor de stadsdelen en één commissie voor stadsbrede aangelegenheden.

D – Bewoners hebben budgetbestedingsrecht over een fors deel van de reguliere middelen van gemeente en corporaties op buurt- en wijkniveau. De bewoner is coproductent en initiatiefnemer die zelf beslist. Dat is nu een wenkend perspectief voor Hogeveen en is feitelijk een situatie die in Deventer en in delen van Breda ook bestaat.

Het Deventer model stimuleert dermate dat ze er nieuwe acties mee oproept. Het is bijna een perpetuum mobile. Zo is het Buurtbeheerbedrijf Cambio vanuit de wijkaanpak ontstaan: vijf bewoners wilden zelf de straat vegen. Het project is een bedrijf geworden met tachtig mensen in dienst die nu weer nieuwe bewoners activeren.

Ambtenaren vervullen in deze situatie een meer dan ondersteunende en faciliterende rol. Ze zijn mogelijkmakers geworden. Ze nemen dus ook hobbels weg en vinden creatieve oplossingen. Er is hier sprake van een daadwerkelijke cultuuromslag. Van bestuurders wordt een geheel andere bestuursstijl gevraagd. Winsemius zegt hierover: “Een dergelijk buurtbeleid is per definitie kwetsbaar. Waar de politieke agenda vaak wordt gedomineerd door korte termijn prioriteiten is een breed draagvlak vereist om de continuïteit te waarborgen. Het gaat hier immers om het benutten van een betere aanpak van alledaagse leefbaarheidvraagstukken, waarbij overheid en sociale spelers meer dan nu vaak het geval is ruimte laten voor bewoners, civil society en private partijen die met elkaar ‘hun’ buurt inkleuren.”

6)

Samenwerking met corporaties

Hoogeveen heeft drie woningcorporaties, namelijk Woonconcept, Domesta en Actium. Zij bezitten respectievelijk 3000, 2500 en ruim 200 woningen. Actium heeft voornamelijk woningen in dorpsgebieden.

Geld en mankracht

De drie corporaties zijn vanaf het begin betrokken geweest bij de ontwikkeling van het Hoogeveense model van wijk- en dorpgericht werken. Zij leveren een bijdrage aan het buurtbeheer in geld en in mankracht. De gemeente staat garant voor zeventig procent van de kosten, de corporaties voor dertig procent. Daarnaast hebben directies en medewerkers van de corporaties een actieve rol gespeeld bij de voorbereiding en uitvoering van de Charetteweek en de zes werkgroepen die daarna zijn ingesteld. Woonconcept participeert bovendien in het experiment met het wijkgebonden leefbaarheidsbudget in de wijk Krakeel.

Het wiel uitvinden

De corporaties hebben, op basis van de uitkomsten van de Charrette, een intentieovereenkomst gesloten met de gemeente, het welzijnswerk en de politie. Hierin hebben zij beloofd een substantiële financiële bijdrage te leveren aan de nieuwe wijze van werken, los van hun eigen bezit en gebied. Een dergelijke benadering is relatief nieuw voor de corporaties. Niet alleen in Hogeveen, maar ook in de rest van Nederland. De Hogeveense partners moesten dan ook het wiel uitvinden. Allereerst hebben ze in beeld gebracht wat de mogelijke wensen van bewoners zijn. Dit deden zij op basis van hun oude Hogeveense ervaringen: informatie uit lopende ontwikkelingsplannen, de eerste voorstellen voor Toekomstagenda's, de plannen van Nieuwlande en ervaringen in de wijk Krakeel. Thema's die daaruit naar voren kwamen, zijn naast de inventarisatie van begrotingsposten gelegd om vast te leggen wie op welk terrein aanspreekbaar is. Ook was dit een goede voorbereiding voor het maken van prestatieafspraken. Tot slot is geïnventariseerd op welke terreinen de corporaties al middelen besteden op wijk- en dorpsniveau (zie hiervoor ook hoofdstuk 4).

De wensen van bewoners

- Voorzieningen: buurt- en dorpshuis, voorzieningen voor ouderen, jongeren, gehandicapten en allochtonen
- Onderwijs: brede school, leslokalen basisonderwijs voor volwasseneneducatie
- Openbaar gebied: groenbeheer en trapvelden, watergangen, bruggetjes, hofjes herinrichten, bestrating vervangen
- Verkeer: parkeerplaatsen, veiligheid kinderen, fietsroutes, trottoirs, invalidenopritten
- Werkgelegenheid: toeristische activiteiten en overstappunten, kano- en fietsroutes enzovoort

Wensen van bewoners...

De rol van corporaties in andere gemeenten

Alle Nederlandse woningcorporaties zijn verplicht samen met de gemeenten waarin zij werkzaam zijn, prestatieafspraken te maken over leefbaarheid. In veel gemeenten leveren corporaties een directe financiële bijdrage aan het (fysieke) buurtbeheer. Ze zijn in veel gevallen ook aanspreekbaar als het gaat om middelen voor activiteiten of voorzieningen op het sociale vlak, met name in de wijken waar zij zelf actief zijn. Ook op het gebied van veiligheid en het bestrijden van overlast ondersteunen veel corporaties initiatieven van bewoners en gemeenten. De rol die zij spelen, kan echter flink verschillen. En dat heeft gevolgen voor de houding van gemeenten en de rol van bewoners.

Sponsor van bewonersinitiatieven

Vaak worden de middelen die gemeenten en corporaties beschikbaar stellen, gebruikt voor kleinschalige initiatieven van bewoners. Samen met gemeente, buurtwerk, politie en bewonerscommissies beslissen corporaties over toekenning van de subsidies. Vaker zetten corporaties autonoom geld in voor kleinschalige initiatieven. De corporatie is dan eigenlijk sponsor. Nog weer een stap verder zijn de KanWel-projecten (zie hiervoor ook hoofdstuk 5) die betaald worden door corporaties en gericht zijn op het aanboren van kleine initiatieven.

Bewoners praten mee

Een verdergaande vorm van het gezamenlijk meebetalen vindt meestal plaats in wijken of dorpen die (her)ontwikkeld moeten worden. Het gaat dan vaak om aanzienlijke investeringen voor de nieuw- of herbouw van woningen, hergebruik van scholen, kerken en industrieel erfgoed en plannen voor nieuwe gemeenschapsvoorzieningen. In de meeste gevallen blijft de invloed van bewoners beperkt tot inspreken in plannen van gemeenten en corporaties. Verschillende gemeenten en corporaties ontwikkelen zich echter tot een partij die vindt dat bewoners meer gezien moeten worden als een partner in het overleg of soms zelf in de besluitvorming.

In de gemeente Groningen is een zogeheten Lokaal Akkoord gesloten tussen de gemeente en de in Groningen werkzame corporaties. Daarin zijn afspraken vastgelegd voor gemeenschappelijke investeringen van in totaal 40 miljoen euro voor de komende tien jaar. Het gaat om nieuwbouw-, verbeter- en herontwikkelingsplannen in veertien aandachtswijken. Gemeente en corporaties dragen beide 10 miljoen euro bij. Dit komt bij de reguliere middelen voor onderhoud en beheer, inzet van jongerenwerk en welzijnswerk en bij de ISV budgetten voor stedelijke vernieuwing.

Hoe de budgetten per wijk besteed worden, staat beschreven in wijkperspectieven. Die zijn opgesteld door wijkteams van professionals van de gemeente, de corporaties en de welzijnsinstellingen in overleg met bewoners. De wijkteams leggen achteraf verantwoording af aan hun besturen. Bewoners die actief willen meewerken worden gestimuleerd door aanmoedigingssubsidies.

In de Rivierenwijk in Deventer zijn corporaties niet alleen samenwerkingspartner: zij voeren zelf de regie over de wijkontwikkeling. Hier heeft het opbouwwerk vele tientallen keukentafelgesprekken gevoerd met bewoners. Daaruit is een agenda van bewoners voor de toekomst van de wijk naar voren gekomen, die naast de agenda van de corporatie en de gemeente is gelegd. Deze zogeheten Meetlat is de input voor het stedenbouwkundig programma van de wijk. Gezamenlijk wordt de koers bepaald voor de toekomstige ontwikkeling. De corporatie benadert bewoners als constructieve tegenspelers waardoor zij samen de wijkontwikkeling beter maken.

Bewoners als opdrachtgever

Bewoners bepalen prioriteiten

In een aantal gemeenten delen gemeente en corporaties de middelen voor beheer en leefbaarheid van buurten en wijken. Bewoners zijn hierbij gelijkwaardige gesprekspartners die de prioriteiten meebepalen.

Het is nog heel pril, maar er zijn gemeenten en corporaties (en soms ook andere partijen) die bewoners aanspreken als opdrachtgever. Zo zijn in vijf gemeenten bewoners actief als opdrachtgever in een coalitie met een vooruitstrevende projectontwikkelaar (Nijhuis uit Rijssen) die hiervoor de voorwaarden schept. In Utrecht treden bewoners zelf op als opdrachtgever voor een buurtje met 94 woningen, een projecthuis en een parkeergarage (De Kersentuin in het Utrechtse Leidsche Rijn).

De afgelopen jaren zijn in diverse dorpen in Drenthe dorpsontwikkelingsplannen op- en vastgesteld waarin bewoners eveneens een inhoudelijke opdrachtgeversrol vervullen. Zij worden daarbij ondersteund door lokaal opbouwwerk en deskundigen van de Brede Overleggroep van Kleine Kernen in Drenthe. Vertrekpunt zijn de persoonlijke verhalen van dorpsgenoten over het verleden, heden en de toekomst van hun dorpen.

De totstandkoming van het dorpsontwikkelingsplan voor het dorp Nieuwlande in de gemeente Hoogeveen lijkt hier erg op. De wijze waarop de Toekomstagenda voor het dorp Tiendeveen in Hoogeveen is gemaakt, is minder methodisch ‘gelikt’ en meer ‘met beide benen op de grond’. In Tiendeveen waren er ook geen communicatie-adviseurs of procesmanagers bij betrokken. Samen met een opbouwwerker deed het dorp het zelf; 75 procent van de dorpingen deed mee.

Bijzonder is dat bij de organisatie van dit ‘coalitieproces’ de rol van de woningcorporaties in de Utrechtse en Drentse voorbeelden gering is. In Utrecht zijn ze deels woningeigenaar en zijn als partij, gelijk aan de andere huiseigenaren. In Drenthe varieert de rol van woningcorporaties: van actieve financierende partners tot open deelnemer.

Bewoners als buurteigenaar

In deze brochure is de situatie in Hoogeveen vergeleken met die in andere gemeenten waar soms al jarenlang ervaringen worden opgedaan met wijkgericht werken en met wijkbudgetten. In een beperkt aantal gemeenten hebben bewoners budgetbestedingsrecht of een andere vorm van zeggenschap over die budgetten. In een nog kleiner aantal gemeenten zijn experimenten uitgevoerd met bewoners als opdrachtgever.

Deze brochure is samengesteld voor een congres met als centrale thema ‘Bewoners als buurteigenaar’. Dat motto is zowel een perspectief als een opdracht. Of dat perspectief voor Hoogeveen werkelijkheid wordt, zal in de komende jaren moeten blijken. De voorwaarden om dat perspectief te realiseren zijn echter aanwezig. De gemeente Hoogeveen, de drie corporaties en het welzijnswerk en de politie hebben te kennen gegeven dat ze vertrouwen hebben in de buurt.

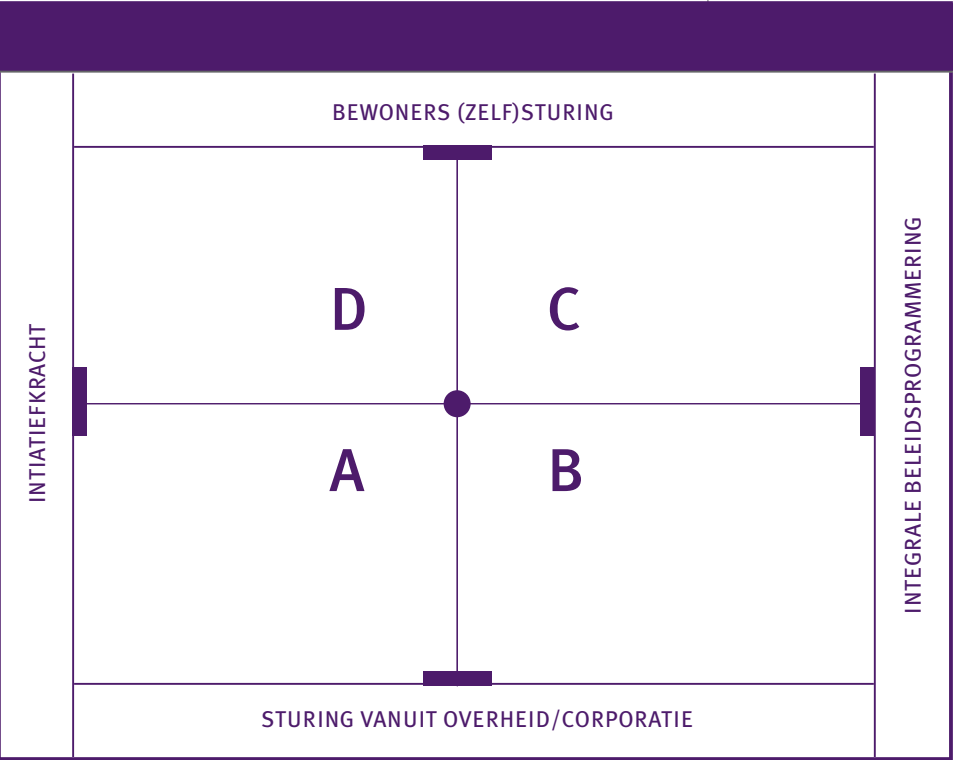
Bewoners als buurteigenaar is ook een opdracht. Een opdracht voor bewoners, omdat eigenaren de plicht hebben hun bezit goed en zorgvuldig te onderhouden. Maar het is ook een opdracht voor de gemeente en de maatschappelijke partners om de bewoners als opdrachtgevers de ruimte te bieden die nodig is om dat eigenaarschap waar te maken.

Het versterken van de medeverantwoordelijkheid van bewoners voor het publieke domein en meer in het bijzonder voor de toekomst van hun eigen buurt en/of gemeenschap kan op verschillende manieren worden bereikt. In deze brochure zijn wegen aangegeven die nu al bewandeld worden.

Het kwadrant dat daarvoor gebruikt is, is primair een analyseschema: een model waarmee iedere gemeente kan bepalen waar zij nu staat en in welke richting zij wil evolueren. Het is een effectieve processtart als iedere gemeente en wijk-, buurt of dorpsgemeenschap in samenspraak met andere maatschappelijke partners dit instrument benut om aan elkaar duidelijk te maken: waar staan we nu en waar willen we naartoe? Wordt het vergaande onteigening of een weg die kan leiden naar eigenaarschap en opdrachtverschap van buurtbewoners? Wordt het vertrouwen in de buurt of vertrouwen in een nog betere planning en control-cyclus met wijkjaarprogramma’s als meet- en beheersinstrument?

Aan het einde van deze zoektocht rest het toetje: een ‘Doe-het-zelf-thuis-test’ waarmee u kan bepalen waar uw gemeente nu staat en in welke richting u met het wijkgericht werken wilt gaan. Hopelijk biedt deze brochure voldoende inzichten om u bij de keuze van die koers te helpen.

KWADRANT - D

- **Gemeente:** laat ruimte aan bewoners en andere partijen
- **Bewoner:** co- producent en initiatiefnemer die beslist
- **Ambtenaar:** ondersteuner en mogelijkmaker
- **Corporatie:** spreekt bewoners aan als opdrachtgevers. Is soms trekker van het proces, soms open deelnemer.
- **Geld:** werken met bestaand geld, (gelabeld) budgetbestedingsrecht, adviesrecht.
- **En verder:** Uitgekiende methodes om bewoners te mobiliseren, uit te dagen en met elkaar in gesprek te gaan. Intensieve samenwerking met andere partijen als welzijnswerk en politie.

KWADRANT - C

- **Gemeente:** zit in omslagfase naar meer bewonersinvloed op prioriteiten en programma's
- **Bewoner:** deelnemer en overlegpartner
- **Ambtenaar:** wijkambtenaar met mandaat en vrije speelruimte tot interactief handelen
- **Corporatie:** draagt ook bij aan meer substantiële middelen. Ziet bewoners als gelijkwaardige gesprekspartners die prioriteiten meebepalen.
- **Geld:** wijkbudgetten om bewoners te verleiden tot initiatieven en betrokkenheid
- **En verder:**

KWADRANT - B

- **Gemeente:** centrale aansturing vanuit de gemeente
- **Bewoner:** inspreker, adviseur en onderzoeksobject
- **Ambtenaar:** wijkmanager met sturingskwaliteiten
- **Corporatie:** maakt plannen met gemeente voor herontwikkeling wijken. Bewoners spreken in, zijn soms partner in overleg.
- **Geld:** budgetten uit bestaande programma's worden ingezet voor integrale beleidsuitvoering.
- **En verder:** Gemeente haalt vragen uit de samenleving naar zich toe aan de hand van bijvoorbeeld schouwen, inspraakavonden en enquêtes.

KWADRANT - A

- **Gemeente:** lichte vorm van aansturing vanuit de gemeente
- **Bewoner:** klant en meedoener
- **Ambtenaar:** contactambtenaar als communicator met relationele kwaliteiten
- **Corporatie:** medefinanciert subsidies voor kleinschalige activiteiten in wijken met woning-bezit.
- **Geld:** bewoners vragen subsidie aan voor kleinschalige activiteiten
- **En verder:**